

Global Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

Hosted Online from Berlin, Germany

Date: 2nd March, 2026

Website: <https://econferencia.com>

MARKAZIY OSIYO VA O‘ZBEKISTONDA MEVAXO‘R KAPALAKLAR (LEPIDOPTERA: TORTRICIDAE) NING O‘RGANILISH TARIXI

X. P. Bo‘riyeva

Turon universiteti dotsenti

M. B. Xayitova

Turon universiteti magistr

D. Anvarova

Turon universiteti bakalavr

Annotatsiya:

Markaziy Osiyoda Lepidoptera turkumiga mansub hasharotlar faunasini o‘rganish uzoq tarixga ega bo‘lib, entomologiya sohasining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Turkiston hududida uchraydigan Lepidoptera vakillari haqida dastlabki tizimli ma’lumotlar XIX asr oxirida rus entomologlari N.G. Ershov va A. Fild tomonidan keltirilgan bo‘lib, bu tadqiqotlar mintaqada keyingi faunistik izlanishlar uchun muhim ilmiy asos yaratgan. Keyingi davrlarda Tortricidae oilasiga mansub mevaxo‘r kapalaklarni o‘rganish E.P. Menetrie va E.A. Eversmannlarning ilmiy ishlarida yoritilgan. Ular Markaziy Osiyoning turli hududlaridan to‘plangan bir qator turlarni tavsiflab, ularning tarqalishi haqida muhim ma’lumotlar keltirgan.

Kalit so‘zlar: Lepidoptera, Tortricidae, mevaxo‘r kapalaklar, Markaziy Osiyo, O‘zbekiston, entomofauna, qishloq xo‘jaligi zararkunandalari.

Global Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

Hosted Online from Berlin, Germany

Date: 2nd March, 2026

Website: <https://econferencia.com>

ИЗУЧЕНИЕ ПЛОДОВЫХ ЛИСТОВЁРТОК (LEPIDOPTERA: TORTRICIDAE) В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ И УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация:

Изучение фауны чешуекрылых (Lepidoptera) в Центральной Азии имеет длительную научную историю и является важным направлением энтомологических исследований. Первые систематизированные сведения о чешуекрылых Туркестанского региона были представлены в трудах российских энтомологов Н.Г. Ершова и А. Фильда в конце XIX века, что стало основой для последующих фаунистических исследований в данном регионе. Дальнейшие исследования плодовых листовёрток семейства Tortricidae отражены в работах Е.П. Менетрие и Е.А. Эверсманна, которые описали ряд видов, собранных на различных территориях Центральной Азии, а также представили ценные сведения об их распространении.

Ключевые слова: Lepidoptera, Tortricidae, плодовые листовёртки, Центральная Азия, Узбекистан, энтомофауна, сельскохозяйственные вредители.

STUDY OF FRUIT-FEEDING MOTHS (LEPIDOPTERA: TORTRICIDAE) IN CENTRAL ASIA AND UZBEKISTAN

Abstract:

The study of Lepidoptera fauna in Central Asia has a long scientific history and represents an important direction in entomological research. The first systematic information on the Lepidoptera of the Turkestan region was presented in the works of Russian entomologists N.G. Ershov and A. Fild in the late nineteenth

Global Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

Hosted Online from Berlin, Germany

Date: 2nd March, 2026

Website: <https://econferencia.com>

century, which laid the foundation for further faunistic investigations in the region. Subsequent studies on fruit-feeding moths belonging to the family Tortricidae were reflected in the works of E.P. Menetrie and E.A. Eversmann, who described several species collected from different territories of Central Asia and provided valuable data on their distribution.

Keywords: Lepidoptera, Tortricidae, fruit moths, Central Asia, Uzbekistan, entomofauna, agricultural pests.

Markaziy Osiyo hududida Lepidoptera turkumiga mansub hasharotlar faunasini o'rganish XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab rivojlana boshlagan. Turkiston hududidagi tangachaqanotlilar haqidagi dastlabki ilmiy ma'lumotlar rus entomologlari N.G. Ershov va A. Fild tomonidan tuzilgan kataloglarda keltirilgan. Ushbu tadqiqotlar mintaqa lepidopterofaunasini tizimli o'rganish uchun muhim ilmiy asos yaratgan.

Mevaxo'r kapalaklarni (Tortricidae) o'rganishga oid ilk ilmiy ma'lumotlar E.P. Menetrie va E.A. Eversmannlarning tadqiqotlarida uchraydi. XIX asrning o'rtalarida Menetrie tomonidan Buxoro hududida to'plangan materiallar tahlil qilinib, bir qator yangi turlar tavsiflangan. Eversmann esa Orolbo'yi va Sirdaryo havzasi hududlarida uchraydigan kapalaklar faunasi haqida muhim ma'lumotlar bergan. Keyinchalik A.P. Fedchenko tomonidan Turkiston o'lkasida o'tkazilgan ekspeditsiyalar davomida ko'plab entomologik namunalarning yig'ilishi mintaqada hasharotlar xilma-xilligini o'rganishga katta hissa qo'shdi.

Markaziy Osiyo va Qozog'istonning Amudaryo, Sirdaryo, Vaxsh hamda Ili daryolari bo'ylaridagi to'qayzor va o'rmon ekotizimlari o'zining tabiiy sharoitlari bilan ajralib turadi va bu hududlarda ko'plab endemik hasharot turlari uchraydi. Ushbu hududlarning entomofaunasini o'rganishda O.L. Krijanovskiyning

Global Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

Hosted Online from Berlin, Germany

Date: 2nd March, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Markaziy Osiyo quruqlik faunasi tarkibi va kelib chiqishiga bag'ishlangan tadqiqotlari muhim ilmiy ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda Tortricidae oilasiga oid faunistik tadqiqotlar yangi natijalar bilan boyitildi. P. Trematerra tomonidan olib borilgan izlanishlarda Qozog'iston, Qirg'iziston va Turkmaniston hududlarida ushbu oilaga mansub 60 dan ortiq tur aniqlangan. Shuningdek, E.V. Tsvetkov tomonidan G'arbiy Qozog'iston hududlaridan bir nechta yangi tur va kenja turlar tavsiflangan. Qirg'iziston hududida olib borilgan zamonaviy tadqiqotlarda esa olma mevaxo'ri (Cydia pomonella) populyatsiyasining rivojlanishi va tarqalishi feromon tutqichlari yordamida o'rganilgan.

O'zbekiston hududida Lepidoptera faunasini o'rganishga oid dastlabki ilmiy ma'lumotlar F. Gebler va Ye. Reyter ishlarida uchraydi. Keyinchalik A.P. Fedchenko ekspeditsiyalari hamda V.V. Yaxontov va boshqa entomologlarning tadqiqotlari mamlakat entomofaunasini chuqurroq o'rganishga xizmat qildi. XX asrda bog' va o'rmon zararkunandalariga bag'ishlangan tadqiqotlar P.P. Arxangelskiy, M.S. Gershun va boshqa olimlar tomonidan davom ettirildi. Zamonaviy tadqiqotlarda esa qishloq xo'jaligi ekinlari agrotsenozlarida uchraydigan tangachaqanotli hasharotlar, ularning biologiyasi, ekologiyasi hamda zararkunandalik xususiyatlari keng o'rganilmoqda.

Shunday qilib, Markaziy Osiyo va O'zbekiston hududida mevaxo'r kapalaklar faunasini o'rganish uzoq tarixga ega bo'lib, dastlabki faunistik tavsiflardan boshlab zamonaviy ekologik va agroentomologik tadqiqotlargacha bo'lgan ilmiy izlanishlar mintaqa entomofaunasining tarkibi va xilma-xilligini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Global Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

Hosted Online from Berlin, Germany

Date: 2nd March, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Xulosa:

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, Lepidoptera turkumiga mansub Tortricidae oilasi vakillarini o'rganish Markaziy Osiyo va O'zbekiston entomofaunasini tadqiq etishda muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur hududlarda mevaxo'r kapalaklarni o'rganish XIX asrning ikkinchi yarmidan boshlab rivojlana boshlagan bo'lib, dastlabki ilmiy ma'lumotlar N.G. Ershov, A. Fild, E.P. Menetrie va E.A. Eversmann kabi olimlarning tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Keyinchalik A.P. Fedchenko, V.V. Yaxontov va boshqa entomologlar tomonidan olib borilgan izlanishlar mintaqalari lepidopterofaunasini yanada chuqurroq o'rganishga xizmat qilgan.

Zamonaviy tadqiqotlar esa Tortricidae oilasiga mansub turlar tarkibi, ularning tarqalishi, biologiyasi hamda qishloq xo'jaligiga yetkazadigan zararini aniqlashga qaratilgan. Markaziy Osiyo hududida olib borilgan faunistik tadqiqotlar ushbu oilaga mansub ko'plab turlar mavjudligini ko'rsatadi va ularning ayrimlari qishloq xo'jaligi ekinlari uchun muhim zararkunandalar hisoblanadi. Shuningdek, olma mevaxo'ri (*Cydia pomonella*) kabi iqtisodiy ahamiyatga ega turlarni monitoring qilish va nazorat qilish masalalari ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ершов Н.Г., Фильд А. Каталог чешуекрылых Российской империи. Труды Русского энтомологического общества. – Санкт-Петербург, 1870. – С.130.
2. Menetrie E. Catalogue des Lepidopteres recueillis dans les regions de la Boukhara. – Paris, 1849. – P. 273–299.
3. Eversmann E. Lepidopterologische Beiträge zur Fauna der Kirgisen-Steppe. – 1848. – S. 205–232.

Global Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

Hosted Online from Berlin, Germany

Date: 2nd March, 2026

Website: <https://econferencia.com>

4. Eversmann E. Fauna Lepidopterologica Volga-Uralensis. – 1852. – S. 148–169.
5. Бей-Биенко Г.Я. Общая энтомология. – Москва: Высшая школа, 1980. – 416 с.
6. Бей-Биенко Г.Я. Курс общей энтомологии. – Москва–Ленинград, 1955. – 616 с.
7. Крыжановский О.Л. Состав и происхождение наземной фауны Центральной Азии. – Москва, 2002. – 237 с.
8. Trematerra P. Tortricidae fauna of Central Asia and Kazakhstan. – 2012.
9. Tsvetkov E.V. New species of Tortricidae from Western Kazakhstan. – 2020.
10. Esenali T. Population dynamics of codling moth (*Cydia pomonella*) in apple orchards of Northern Kyrgyzstan using pheromone traps. – 2021.
11. Медведев Г.С. Определитель насекомых европейской части СССР. Том IV. – Ленинград, 1978.
12. Пак С.С. Биология и экология яблонной плодовой яблони. – Ташкент, 1985.